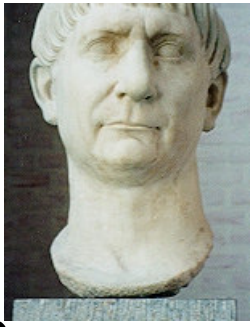

302-07 3020520 02 30< 300307-;

KCV Museumbezoek

Iconografie

Floris van Vugt 4v
Moran Cohn

Inhoud

- Alles en nog wat over het beeld
- “Wat doet die vogel op de jurk van die meneer, mama?”
- Wat anderen ervan zeggen
- Verslag van de dag
- Wat we er zelf van vonden

Alles en nog wat over het beeld

—plaatje 1

Het beeld: wat zie je?

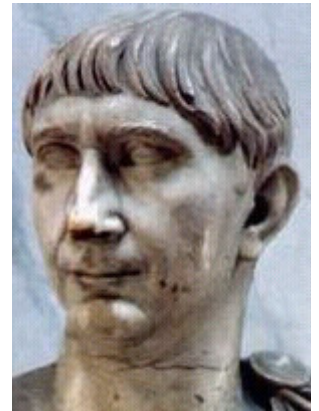
Het beeld dat we voor ons onderzoekje gaan bekijken is te zien op plaatje 1. In werkelijkheid is het 246 cm hoog, (dat is dus meer dan levensgroot) en gemaakt van marmer. Wat zie je als je naar het beeld kijkt? Een staande persoon, zonder armen (die hij zonder enige twijfel wel gehad heeft, we denken dat hij in zijn linkerhand een lans hield en zijn rechterhand had opgeheven als bij een toespraak). Hij kijkt niet bepaald vrolijk en draagt een veldheersmantel met een kuras met daarop allemaal kleine plaatjes, iconen. ('Kuras' is een Grieks woord, het betekent borstplaatser en was in die tijd één van de belangrijkste onderdelen van de wapenuitrusting van een soldaat - nu uiteraard niet meer). Aan zijn voeten draagt hij schoenen die van een soort leer gemaakt zullen zijn, en hij staat op een klein voetstukje. Als je het beeld eens aan een nader onderzoek onderwerpt valt je meteen op dat de achterkant niet is uitgewerkt! Het is daarom dat we nu denken dat het beeld in een soort nis moet hebben gestaan, waar het niet mogelijk was om erachter te kijken. Er bestaat geen twijfel dat de achterkant van de keizer in werkelijkheid wel uitgewerkt was.

Aan het voetstuk is een kleine kleurwisseling te zien, alsof het van klei gemaakt is en het daar nog nat is. In werkelijkheid kan het gewoon de overgang naar een ander stuk marmer zijn of een restauratie doordat het in het originele beeld was weggeslagen.

Men denkt dat het beeld ergens tussen 100 en 110 na Christus is gemaakt, wel is zeker dat dit het meest nauwkeurige beeld is wat van de keizer is teruggevonden.

De persoon: wie stelt het voor? —plaatje 2

De persoon die het beeld als veldheer voorstelt is (voluit) keizer Marcus Ulpius Nerva Trajanus, die ook te zien is op plaatje 2. Hij werd ongeveer 53 na Christus geboren (dat jaartal weten we niet helemaal zeker) in Italica in Spanje. Hij was de geadopteerde zoon en later ook meteen de opvolger van keizer Nerva. In zijn geboorteland kreeg hij al vroeg hoge militaire rangen. Op 38-jarige leeftijd werd hij gouverneur van een stuk van Duitsland. Toen hij ongeveer 45 was, werd hij keizer van het Romeinse rijk, dat was in het jaar 98 na Christus. Zijn regeringsperiode geldt in het algemeen als één van de meest succesvolle van alle Romeinse keizers. Zijn belangrijkste victorie was de uitbreiding van het rijk met Dacië (wat tegenwoordig Oost-Hongarije en Roemenië is). Daarnaast veroverde hij grote delen van Parthië (waaronder ook de hoofdstad). Hij kon echter niet het hele land innemen, omdat er in Joodse opstanden waren uitgebroken. Tot zover zijn oorlogvoering. In Rome liet hij veel bestaande gebouwen

repareren en uitbreiden, waaronder het Forum (waar een stuk bijgebouwd werd). Hij bouwde ook een eigen grote markt, die je kunt zien op plaatje 3. Na een regeringsperiode van ongeveer 19 jaar, overleed Trajanus op 65-jarige leeftijd in Selinus in Cilicia (117 na Christus). Hij werd opgevolgd door Hadrianus. Dat men hem bijzonder

plaatje 3

heeft gerespecteerd blijkt ten eerste wel doordat aan hem een hele zuil gewijd is, met daarop afbeeldingen uit de strijd met Dacië, én doordat de Romeinen sindsdien altijd om nieuwe keizers beden met de woorden 'Een keizer met meer geluk dan Augustus en die beter is dan Trajanus.'

plaatje 4

De vinder: hoe kwam het hier?

Op plaatje 4 is de enige kaart te zien waarop de vindplaats van het beeld exact te zien is. De kaart werd in 1815 vervaardigd door kolonel Jean Emile Humbert, en laat het stadsgebied Utica in Tunesië zien. Utica is een Punisch/Romeinse havenstad die vlak na de inname van Carthago door de Romeinen een grote bloeitijd

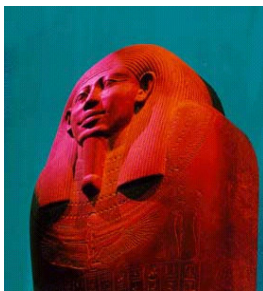
meemaakte. Op plaatje 5 zie je hoe heter daar nu uitziet (een opgravingplaats). Het was vooral aan Jean Emile Humbert te danken dat het beeld in 1824 in bezit kwam van het Rijksmuseum van de Oudheden in Leiden, waar het nu staat.

plaatje 5

De tentoonstelling: waar staat het?

Van de internetsite (www.rmo.nl), over de tentoonstelling waar dit stuk staat:

Who's afraid of the ancient blue?

Egyptische grafbeelden, Romeinse torso's en andere monumentale beeldhouwkunst in een overweldigend, sfeervol en scenisch decor rond de Egyptische tempel uit Taffeh. Voor de verwende museumbezoeker die wil genieten van de serene schoonheid van de beeldhouwkunst uit de Oudheid. Te zien tot zomer 2000.

Het museum: hoe en wat

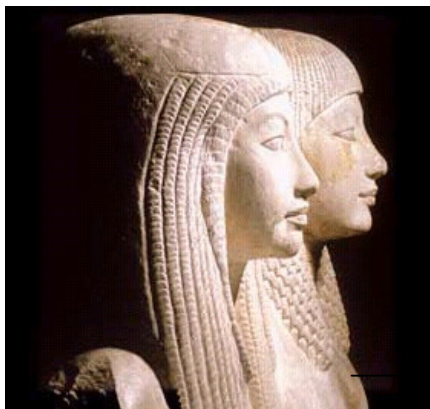
plaatje 6

Dan nu, als laatste: over het museum. Ik heb eigenlijk al verklapt dat het Rijksmuseum van de Oudheden in Leiden is, maar daarmee is nog niet alles gezegd. Zo kan ik bijvoorbeeld nog kwijt dat het museum één van de oudste rijksmusea van Europa is. Het is in 1818 door Willem I geopend. Hoewel het museum inmiddels wel een vrij

bestuur heeft (de Nederlandse staat heeft dus niets meer te zeggen) blijft de hele collectie, inclusief het gebouw, eigendom van de regering. De stukken die in het museum staan (in totaal zo'n 80.000)

komen van de prehistorie tot de middeleeuwen, en met name uit het gebied rond de Middellandse Zee: de Egyptenaren (plaatje 7), de (oude) Grieken en de Romeinen. Er worden afwisselend tentoonstellingen gehouden voor jong en oud, waaronder dus ook 'Who's afraid of the ancient blue?' waar wij voor kwamen.

plaatje 7

"Wat doet die vogel op de jurk van die meneer, mama?"

Het beeld van Trajanus is, zoals verteld in het vorige stukje, een hoogstandje van klassieke kunstenaars. Deze kunstenaars waren wijd en zijd bekend. Nu nog kijkt menig een met respect en/of afgunst naar een werkstuk der klassieke kunstenaars. Deze mensen waren erg ontwikkeld. Zij maakten een heel ander soort kunst dan de mensen die nu kunstenaars genoemd worden.

Bij Romeinen en Grieken (wij zullen ons nu beperken tot de Romeinen) waren kunstartefacten niet zomaar een uiting van persoonlijke impressies. Bij hen was het zo dat een kunststuk gemaakt werd als eerbetoon aan iemand, of als een verslag van een gebeurtenis. Misschien zelfs wel voor de ontwikkeling van de kunst, het streven naar een hoger niveau. Alles moest steeds realistischer en beter. Daarom konden deze mensen ook niet zomaar iets in elkaar flansen en dat dan verkopen voor heel veel geld.

Ons beeld is een prachtig voorbeeld van de complexiteit van de kunstenaars destijds. Op het beeld van Trajanus zijn vrij onopvallend heel veel *icoontjes* verweven. Deze icoontjes (zie plaatje 1 van "Van Alles en Nog Wat over het Beeld") zagen wij ook op de pakjes van andere keizers. Ze waren blijkbaar een middel om aan te geven dat deze mensen machtig waren. Voor het "machtig zijn" zijn bepaalde icoontjes gemaakt. Voor andere zaken zijn ook weer andere icoontjes. Wij vonden bijvoorbeeld ook icoontjes op een altaar, op een grafgeval en nog op andere zaken. Icoontjes werden dus blijkbaar veel gebruikt in het oude Rome (en ook andere klassieke beschavingen). Wij vinden nu zelfs nog icoontjes in het dagelijks leven (bijvoorbeeld op stations).

De wetenschap die zich bezighoudt met het bestuderen van deze iconen heet, natuurlijk, de iconografie. Deze houdt zich, mooi gezegd, bezig met het *beschrijven en bestuderen van afbeeldingen, waardoor de iconografie nauwe banden met de mythologie heeft. Deze geeft immers de verhalen achter de afbeeldingen.*

Wij vonden op het beeld van Trajanus acht prachtige voorbeelden van iconografie...

De adelaar

De adelaar was voor de Romeinen niet zomaar een vogel. Sterker nog, hij was belangrijk. Hij was een symbool van macht, gratie, kracht. Het was een echt royaal (in de zin van koninklijk) symbool. Hier zijn verschillende verklaringen voor te bedenken. Natuurlijk omdat de adelaar (één van) de grootste vogels was die de Romeinen kenden. Hij was een symbool van onoverwinnelijkheid. Ik weet uit eigen ervaring dat een adelaar die boven je vliegt er echt machtig uit ziet.

Misschien was dat wel de verklaring voor het feit dat aan de adelaar de betekenis winnaar werd toebedeeld. Niet in taalkundige zin, maar uit bijvoorbeeld de mythologie. Zoals Athene een uil had en Hera een pauw, had Jupiter, de oppergod, de onoverwinnelijke, een adelaar als symbool. In feite was de adelaar zelfs aan hem gewijd.

Deze onoverwinnelijkheid wilden de Romeinen ook, en misschien omdat zij met de gedachte 'alle beetjes helpen' in het achterhoofd liepen, werd hun symbool een adelaar. De adelaar stond op het vaandel van de Romeinen. Zij waren toen immers de baas over een heel groot gebied.

De bliksemschicht

In het vorige stukje werd al geschreven over Jupiter, en de eer die de Romeinen hem toebedeelden door de adelaar als huisdier voor hem te kiezen. Jupiter bleek dus een belangrijke god te zijn voor de Romeinen. Dit lieten zij met dit beeld ook merken door hem nogmaals te eren, ditmaal door een bliksemschicht (Jupiter is o.a. god van het weer) af te beelden. De bliksemschicht is ook een symbool van Jupiter.

Medusa

Medusa is weer een heel andere zaak dan het vorige icoon. Dat was aan een god gewijd, en Medusa was dat zover ik weet niet. Medusa was één van de drie Gorgonen, die met zijn drieën één oog moesten delen. Medusa haar haren waren slangen en als een sterfeling haar aankeek, zou hij ogenblikkelijk in steen veranderen. Zij werd uiteindelijk ook gedood. Misschien daarom werd dit symbool aan het kostuum van Trajanus toegevoegd; om te laten zien dat Rome zelfs het onoverwinnelijke kon overwinnen. Het kan echter ook zijn dat dit icoon aan hem is gegeven omdat het hoofd van Medusa ook na haar dood nog mensen in steen kon veranderen en dus in feite voor de beschreiking van hem was. Haar hoofd op zijn jurk zei: 'Ik waak over hem, dus blijf van hem af!'

De Griffioen

Naast de adelaar zijn er nog andere dieren afgebeeld op Trajanus. Eén van die dieren is de griffioen. Dit beest was een mengsel van een gevleugelde leeuw en een adelaarskop. Hij stond ook voor macht, kracht, overwinning. Hij is een symbool van de god Apollo. Nog een god wordt betrokken in het verhaal dus.

Bij het interview dat wij afnamen in het museum bleek dat bijna niemand zich iets van het dier herinnerde of hem ooit had gezien. Ons kwam hij wel bekend voor, maar misschien komt dat doordat wij Latijn-leerlingen zijn.

Mars

Wéér een nieuwe god! Mars is de god van de oorlogvoering en was dus sowieso al vrij belangrijk voor de Romeinen, aangezien de oorlogvoering voor hen zowat een dagelijkse bezigheid was. Mars was verder ook belangrijk bij de stichting van Rome. Tenminste, bij de mythologische versie, want wij weten niet of hij ooit een rol heeft gespeeld in hun oorlogvoering, alhoewel het wel zeker is dat zij succesvol waren. In de mythologische versie worden voorouders van de Romeinen bevrucht door Mars. Het belangrijkste voor de Romeinen zijn waarschijnlijk de stichters van de stad Rome geweest. Romulus en Remus waren zijn zonen, maar zie daarvoor meer...

Romulus en Remus bij de wolvin

Een willekeurige persoon zou ze waarschijnlijk niet meteen herkennen, maar als je eerst dit plaatje (←) hebt gezien, herken je ze waarschijnlijk wel. Het is de legendarische tweeling Romulus en Remus, die werden gedumpt door oom, maar die met een beetje hulp van de goden en een wolvin oom dumpten. Later gingen zij beginnen met hun stad Rome, langs de Tiber. Dat moest wel wat moois worden, want zij waren afstammelingen van de goden (o.a. Venus en Mars). Inderdaad bleek Rome erg succesvol, en Romulus en Remus mochten de geschiedenis ingaan als de bekendste tweeling.

Het maakt niet uit dat Romulus Remus volgens één van de vele mythes heeft vermoord nadat deze over zijn muur heen was gesprongen. Volgens de mythe zei Romulus toen “zo zal het ieder vergaan die over de muren van Rome heen gaat”.

Telephos en de hinde

Bij het horen van deze betiteling, die hoorde bij een plaatje op de kleren van Trajanus, ging ons niet echt een lichtje op. Later, toen wij de uitleg hadden gehoord, nog steeds niet. Maar ja, alsnog hier de uitleg, zodat de lezer misschien wel begrijpt waarom een ander kindje met een beest op de foto gaat, Romulus en Remus imiterend:

“Telephos is een zoon van de beroemde Herakles”

Ook niet echt iets om over naar huis te schrijven. Wij kunnen er slechts een beetje uitleg bij geven over waarom Telephos op “de jurk van die beroemde meneer” mocht staan. Herakles is een erg machtig man. In feite is hij onverslaanbaar. Hij heeft nooit de mogelijkheid gehad om in het gevecht te sterven, want gevechten won hij altijd. Hij werd uiteindelijk zonder dat zij het wilde door zijn vrouw vermoord. Over Telephos weten we niks. Wel kunnen we zeggen dat hij lang niet zo beroemd is geworden als zijn vader...

Olifant

Iedereen vraagt zich nu waarschijnlijk af wat een olifant in Rome doet. Wel, daar gaan wij het nu over hebben. Erg duidelijk is het ons niet wat de olifant op het tenue van Trajanus doet, maar waarschijnlijk zal het wel weer in de trent liggen van het feit dat de olifant grote indruk maakte op de Romeinen. Zo'n gigantisch beest, die moest wel sterk en machtig zijn. Weer eens het oude liedje dus.

Hoe komt die olifant nou in Rome? Het natuurlijk leefgebied van de olifant komt nu niet in de buurt van Italië. Het ligt ongeveer in Zuidelijk Afrika en ook nog in India. Toendertijd werden er nog niet zoveel olifanten afgeslacht. Hun leefgebied strek zich dus iets verder uit, nog tot ergens in Noordelijk Afrika. Daar kwamen de olifanten ook vandaan. Zij kwamen mee met Hannibal, die uit Carthago in Afrika kwam om ten strijde te trekken tegen de Romeinen, in één van de punische oorlogen. Hij wist dat olifanten de Romeinen ongelooflijk ontzag in zouden boezemen. Hij dacht dus: “Ik neem er wat mee”. Uiteindelijk moest hij door de Alpen trekken, waar het erg stormde en de helft van zijn manschappen, een groot aantal paarden en bijna alle Olifanten stierven. Uiteindelijk kwam hij met niet meer olifanten dan je op twee handen kunt tellen aan in Rome. Niet erg veel soeps dus. Hij is genadeloos in de pan gehakt. Zo heeft de olifant dus zijn intrede gedaan in Rome.

Wat anderen ervan zeggen

Kees (57), m: ‘Het beeld straalt echt macht uit, dat komt doordat het groot is. Maar ook als je naar het gezicht kijkt, eigenlijk is het het geheel. De twee dieren op de borst lijken mij wolven, misschien heeft dat te maken met het scheppingsverhaal van Rome, dus de wolven van Romulus en Remus. Dat raad ik maar, hoor. Ik weet het niet. Het beeld heb ik ook nooit eerder gezien. De persoon die het voorstelt? Ik gok Julius Caesar. Is het Trajanus? Die ken ik niet, ik weet wel dat het een Romeinse keizer is, de naam ken ik, maar ik weet niet wat hij allemaal gedaan heeft.’

Nanda (52), v: ‘Het beeld heeft een sterke uitstraling, het ziet er erg krachtig uit, dat komt denk ik door alle beeltenissen. Het is echter niet mijn smaak, bij dit beeld gaat het vooral om pracht en praal en zoiets als ‘kijk mij eens,’ nee, ik houd meer van klein en lieflijker. Wat die twee dieren op zijn borst zijn? Ik zou zeggen half paarden of half leeuwen, maar ik heb absoluut geen idee van de betekenis, maar ik gok dat het is omdat hij een soort bevelhebber is. Ik ken het beeld verder niet, ik ben in Egypte geweest en heb ook wat gelezen dus ik kan me de achtergrond van het beeld wel voorstellen, misschien is het ook wel eens langsgekomen, maar ik herinner me het niet meer. Ik gok dat het Pilatus voorstelt. Trajanus? Nee, die ken ik niet.’

Jelle (48), m: ‘Tja, als ik er zo voor de eerste keer naar kijk ziet het er een beetje kaal uit, zo zonder armen. Het doet me denken aan de verering van een god of iets dergelijks. Het zal dus wel een belangrijke man geweest zijn, het beeld is pompeus en groots. De dieren op zijn borst? Ik denk dat dat ook goden zijn, maar welke zou ik niet precies weten. Het beeld zelf heb ik nog niet eerder gezien, tenminste niet dat ik me kan herinneren. De man op het beeld kende ik niet voordat ik daarnet op het bordje keek. Trouwens, ik ben het nu alweer vergeten. O ja, Trajanus. Nee, die is niet bekend.’

Marion (48), v: ‘Het beeld straalt echt macht uit, dat zal komen door dat lange gewaad en zijn starre blik. Ik weet eigenlijk niet wat die dieren op zijn borst zijn, maar ik dacht dat het vogels waren. Waar ze voor staan? Geen flauw idee. De persoon waar het beeld van gemaakt is was in ieder geval een Romeinse keizer, en ik gok Augustus maar dat weet ik niet zeker. Van Trajanus heb ik wel eens gehoord maar hij is minder bekend dan Caesar en Augustus. Als je dit beeld zo ziet ziet hij er echter wel heel belangrijk uit.

Imre (18), m: ‘Ik vind het beeld echt kolossaal, ook een beetje star. Het ziet er gevoelloos uit, ik denk dat dat komt omdat hij niet echt een uitdrukking heeft op zijn gezicht. Wat die twee dieren op zijn borst zijn weet ik niet meer precies. Het waren vliegende paarden, of leeuwen (aan de staart te zien). Beide zullen iets te maken hebben met oorlog en macht of zoiets, hoorden ze niet bij Mars? Ik geloof dat ik dit beeld al wel eens eerder heb gezien, maar dat kan ook wel kloppen want ik ben hier ook wel eens eerder geweest. Dat het Trajanus was had ik absoluut niet gedacht, ik zou Augustus hebben gegokt, die heeft ook zo’n vierkante kop. Hij zal wel veel veroverd hebben en wat in Egypte hebben rondgewalst (aan de afdeling waar het staat te zien).’

Verslag van de Dag

Hoe ging het nou allemaal precies in zijn werk, hoe deden wij dit verslag en hoe was het nou in zijn museum tussen allemaal stoffige beelden? De antwoorden op al deze interessante en niet-interessante vragen vindt u in het volgende stukje...

A star is born...

Hoe begon het nou? Wij begonnen met dit verslag een paar weken voor de bewuste kerstvakantie met het verzamelen van info over het RMO. Dit bleven wij doen totdat wij uiteindelijk gingen, want zelfs de avond voor het bezoek zaten wij nog op internet. In totaal duurde het zo'n 12 uur internet voor wij alles (objectinformatie, informatie over hoe er te komen, wanneer is het allemaal open, iconografie, mythologie, etc.) hadden gevonden.

Vervolgens zijn wij een dag samengekomen om te praten over wat wij er nou precies wilden doen en wat er in het interview moest komen. Ook hadden wij toen de mogelijkheid alle dingen die wij tot nu toe hadden gevonden naast elkaar te leggen voor een overzichtelijk geheel.

Finally!

Eindelijk, de bewuste dag. Wij staan vroeg op, want "vacation is over, school begins!". Deze ochtend gaat alles vrij makkelijk. Andere school-ochtenden heb je geen zin om op te staan, maar dit is een uitzondering. We hebben om 10.00 uur afgesproken bij onze meetingpoint op het station. De treinkaartjes zijn goedkoper dan verwacht, maar nog steeds schandalig duur.

Wij hebben in de trein nog mooi~eventjes de tijd om het interview en de andere KCV-opdracht na te kijken. We moeten alleen eventjes overstappen op Weesp, maar dat drukt de pret niet.

Aaahhh...

We stappen uit op Leiden-Centraal. Eerst moeten we ons even oriënteren, maar als we weten welke kant van de kaart een bepaalde richting is, zijn we in een wip in het museum. Mooie winkeltjes trouwens, daar in Leiden.

Bij het museum aangekomen betalen we braaf onze kaartjes en stappen we naar binnen. Wat is het daar mooi. Het eerste wat je ziet is een tempel, nagebouwd van een tempel in Taffeh. De tentoonstelling waar we zijn is meteen de goede, dus we begeven ons naar het beeld....

(Wilt u ook zo graag weten wat we ervan vonden? Kijk dan stiekem even bij de 'Wat wij ervan vonden')

Na het beeld

Nog steeds zijn we niet klaar. Wij zijn alle andere Romeinse beelden op da afdeling aan het bekijken. Als we daarmee klaar zijn, gaan we verder naar andere beelden. Op andere verdiepingen vinden we nog "taal in de oudheid", "Nederland sinds de prehistorie" en nog vele andere zaken. Leuk is ook dat er een speciale tentoonstelling met "Mummies!", ook de naam van de tentoonstelling, is. Wij mochten er eigenlijk niet in, want daar moest je apart voor betalen, maar onze aardige suppoost smokkelt ons naar binnen. Echt gaaf.

Terug

Poeh, wat is dat vermoeiend. De uitslagen verwerkend gaan wij terug naar huis na overstappen op Schiphol. Een geslaagd dagje uit!

Wat we er zelf van vonden

Moran

‘Wat een gigantisch beeld! Overweldigend. Bij hem vergeleken voel ik me een insect. En ik me maar afvragen waardoor die Romeinen altijd wonnen. Nou, dat weten we nu ook weer. Het beeld lijkt anders dan op de foto die we hadden gezien. Mooier. De icoontjes zijn inderdaad duidelijk te zien, en geven hem een soort macht. Zijn blik staat op onweer. Van achteren is hij ietsje minder mooi. Ook krijgen we hier van een aardige manier hulp. Hij vertelt ons nog nieuwe zaken (hij steunt op een palmboom, symbool van overwinning). Ik vind het beeld echt prachtig... Alleen de blik die op zijn ogen ligt straalt al macht uit. Dan nog die mooie cape, zijn “tekentjes” en dan nog zijn lichaamstaal. Echt “machtig” mooi.’

Floris

‘Het eerste dat ik dacht toen ik het beeld zag, was: “Wat is hij groot!” Ik heb me altijd laten vertellen dat de mensen vroeger veel kleiner waren, en zeker als je zo’n beeld gaat bekijken verwacht je een miezerig creatietje voor op de kachel. Het beeldhouwwerk van Trajanus is wel andere koek! Toen we wat verder gingen kijken kwamen we bij de iconen waar het dan natuurlijk allemaal om ging. Maar wat zijn ze vaag! Het is dat ik al wist wat ze moesten voorstellen, maar anders had ik – net als de meeste geïnterviewden – niet geweten wat ze voorstelden. Het is leuk om iets dat zo oud is (iets van 19 eeuwen!) echt van dichtbij te kunnen zien en aan te kunnen raken. Alleen de uitdrukking op het gezicht was een beetje bedenkelijk. Als hij de hele tijd zo had gekeken begrijp ik niet hoe hij toch het rijtje van de beste Romeinse keizers heeft gehaald! Hij zal wel alleen voor die ene keer zo statig hebben gekeken, denk ik, want het beeld moest natuurlijk zo veel mogelijk kracht hebben. Het komt ook inderdaad heel erg op je af als je ernaar kijkt. Zoals al geschreven was de achterkant van het beeld niet afgewerkt. Daarom ziet zijn haar er op de achterkant van zijn hoofd nogal raar uit. Pas toen we goed in een boekje keken, lazen we dat de achterkant gewoon niet gemaakt was! Ook opvallend was dat we eerst – aan de hand van de foto’s op de internetsite - dachten dat hij een soort legerschoenen aan had, maar toen we even goed keken zagen we duidelijk zijn tenen zitten: hij had sandalen aan! Het vragen stellen aan de mensen ging goed, het viel me erg mee hoe bereidwillig de mensen waren. Ik had verwacht dat niemand geïnterviewd wilde worden, maar de mensen waren heel vriendelijk. Er was ook een man van het museum die ons telkens weer aanschoot en vertelde waar informatie te vinden was, en hoe beelden in die tijd gemaakt werden. De reis heen en terug verliep prima, we gingen met de trein maar het was heel makkelijk. Het was een leuke en leerzame dag, we hebben veel gezien en veel gedaan, toen we met ons werk klaar waren hebben we ook de rest van het museum bekeken (we hadden er tenslotte voor betaald).’

Plakboek

